

En värdefri värdelös borgerlighet?

För något år sedan hade man utan att riskera sitt eventuella anseende kunnat rekommendera den här boken för dess ansats till etikdebatt, men efter att den termen blivit aningen belastad borde man kanske hellre säga att *Tredje generationen* för en väsentlig debatt kring frågor om privatmoral. Privatmoralens ställning i ett genopolitiserat samhälle är det dominerande temat i nästan samtliga bokens uppsatser.

P J Anders Linder (red): **Tredje generationen**. Timbro 1990

Enligt antologins redaktör har de åtta författarna — unga liberala och konservativa om man får tro baksidestexten — fritt och oberoende av varandra fått välja tema för sina bidrag. Om detta stämmer ligger det nära till hands att se boken som ett tecken på en allmän förskjutning av fokus inom borgerlig debatt (— och som ovanligt missriktad framstår ur det perspektivet den goddag-yxkaftpolemik boken framkallade på Svenska Dagbladets kultursida).

Resultatet har blivit en intresseväckande liten skrift som genom sin inriktning i viss mån bryter ny, eller snarare nygamal mark.

Ett bidrag som förtjänar särskild uppmärksamhet är den inledande uppsatsen av statsvetaren Emil Uddhammar, på temat *Borgerligheten, modernismen och kulturen*.

"Kulturhandlingar är värdeskapande; där tar värden och idéer gestalt, och i den mån de dessutom förmår att inspirera har de möjlighet att förändra verkligheten", slår Uddhammar fast. Han försöker sedan utröna bakgrunden till frånvaron av

borgerligt påverkade deltagare i det kvalificerade kulturskapandet ("borgerlig" är naturligtvis en avskryvande term i sammanhanget — liksom "kulturskapande" — men varje bättre ord skulle kräva en längre förklaring än utrymmet här medger). Utredningen för honom till ett besläktat problem; problemet med de borgerliga partiernas främlingskap inför de värdeföreställningar som en gång formade deras program.

Den analys som sedan följer är träffande. Borgerligheten har slagit undan benen för sig själv genom att avsäga sig tron på de moraliska föreställningar som en gång formade den, men ändå fortsatt att driva politiska krav som följer ur en naturrättslig grundsyn. Man har på det hela taget accepterat modernismens problemformuleringar och till slut även kommit att införliva den nihilistiska uppfattningen att varje tro på absoluta värden är orimlig och ytterst leder till förtryck.

Ett intressant faktum i sammanhanget är att Uddhammar hörde till dem som för ett tiotal år sedan introducerade Friedrich v. Hayeks verk i svenska studentkretsar. Just Hayek är ju ett bra exempel på en högertänkare som utgår från modernistiskt färgade premisser inom etiken. Hans ställning som den ledande teoretikern bakom det senaste decenniets offensiv mot socialismen har medfört att man samtidigt som man tillgodogjort sig hans förintande kritik mot storskalig samhällsplanering, ofta också ganska okritiskt tagit till sig hans evolutionära moralsyn. Så uppenbarligen inte Uddhammar:

"Den politiska borgerlighetens uppgift — och det är en uppgift som i en mening ligger utanför politiken — bör i stället vara att bidra till en *personligt teleologisk med-*

vetenhet inom kulturen, att genom den meningsskapande kulturen söka gestalta ett kritiskt-etiskt medvetande i aristotelisk anda.”

Det är inte ofta man förunnas läsa sådant på svenska. Framväxten av en höger som förstår att förena en moralisk förankring i den klassiska naturrätten med det oundgängliga politiska redskap som den radikala ekonomiska liberalismen utgör, vore förvisso en nåd att stilla bedja om.

En intressant komplettering av Uddhammars analys ges i Per Dahls uppsats. De praktiska följderna av de inkonsekvenser Uddhammar beskriver har blivit att borgerligheten hänvisats till att nästan enbart argumentera utifrån effektivitetsresonemang, resonemang som genom att vara tekniska, komplicerade och sakna visionära drag brister i attraktionskraft. I valrörelserna har man följaktligen oftast fått kapitulera inför de känsloladdade kannonaderna av socialistisk solidaritetsretorik.

Dahl vill förklara det borgerliga dilemma med att man aldrig riktigt förstått de djupast liggande motiven bakom tillkomsten av vår moderna välfärdsstat. Därmed har man också misslyckats med att anpassa sin politiska retorik efter vissa betydelsefulla drag i väljarmentaliteten.

Är det kanske så, frågar sig Dahl, att de faktorer som skapat välfärdsstaten bara delvis haft att göra med plånboksfrågor och social trygghet, att utvecklingen i stället i hög grad styrts av vissa svårdefinierade men ändå mycket levande behov och föreställningar i folkdjupet? Med exem-

pel från bl a landstingens och universitetens utveckling försöker han visa att så kan ha varit fallet, att politiseringen ofta varit ett slags självändamål, en strävan efter medborgarengagemang i gemensamma angelägenheter; välfärdspolitik som ett forum för nationell gemenskap och medborgarfostran.

Om Dahl kan visas ha rätt i sitt förmodande att dessa behov inte utan vidare låter sig bortrationaliseras, då blir uppgiften för borgerligheten att hitta andra vägar att tillfredsställa dem, men utan att likt välfärdsstatens ingenjörer samtidigt underminera individuellt moraliskt ansvarstagande och ekonomisk tillväxt. Dahl pekar i slutraderna på hur enskilda ledande politiker i vår tid lyckats att kring sina egna personligheter och politiska retorik samla nationell uppslutning, att av egen kraft nå ett slags symbolvärde.

Den som vill kan här se en anknytning till Uddhammars efterlysning av ett ”kritiskt-etiskt medvetande i aristotelisk anda”. Ty pliktmedvetande, integritet och etisk inlevelseförmåga är egenskaper som väl torde vara, om inte oundgängliga (humbug har ju fungerat bra ibland), så åtminstone normala förutsättningar för dem som vill bära upp den politikerroll Dahl sätter sitt hopp till.

Efter att ha läst *Tredje generationen* skulle man gärna vilja tro att sådana statsmän åtminstone med något större hoppfullhet kan eftersökas i denna tredje generation än bland de tveågsna själar som föregått den.